

KORT VERSION

Hvordan går det unge flygtninge i de nordiske velfærdssamfund?

Coming of Age in Exile – CAGE

Indhold

CAGE	3
INTRODUKTION	4
UDDANNELSE	8
ARBEJDSMARKED	11
SUNDHED	14
ULEDSAGEDE MINDREÅRIGE	17
RESULTATER	19
Om denne publikation	22

Denne publikation findes også som en webtilgængelig version
online: <https://pub.norden.org/nord2021-034/>

Coming of Age in Exile – CAGE er et forskningsprojekt, der undersøger sundhedsmæssige og socioøkonomiske uligheder blandt unge flygtninge i de nordiske velfærdssamfund.

CAGE blev ledet af Forskningscenter for Migration, Etnicitet og Sundhed (MESU) ved Institut for Folkesundhedsvidenskab på Københavns Universitet. Forskningen blev udført sammen med forskere på:

- The Migration Institute of Finland, Turku
- Norwegian Centre for Violence and Traumatic Stress Studies (NKVTS), Oslo
- The University of South-Eastern Norway
- The University of Bergen
- The University of Gothenburg
- Centre for Health Equity Studies (CHESS), Stockholm University og Karolinska Institutet.

CAGE blev finansieret af NordForsk i perioden 2015-2020.

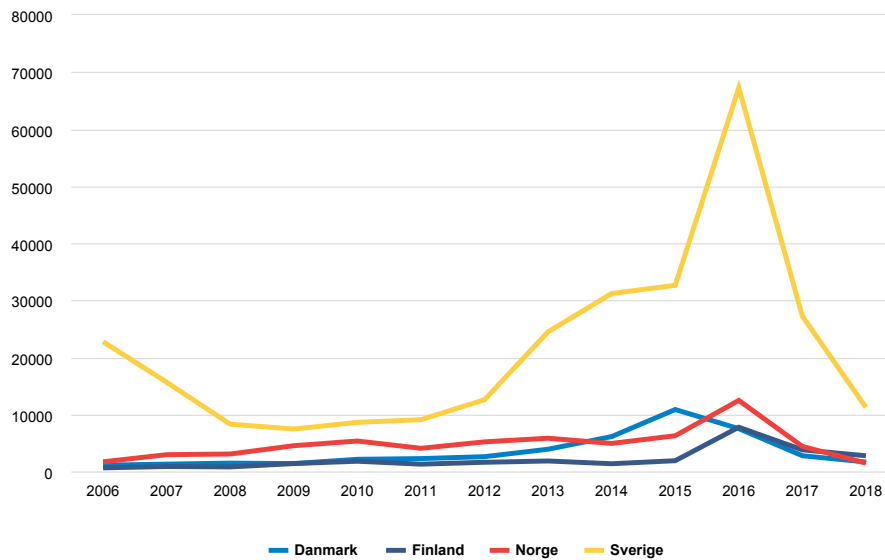

Foto: Mostphotos

INTRODUKTION

Integration af unge flygtninge i Norden

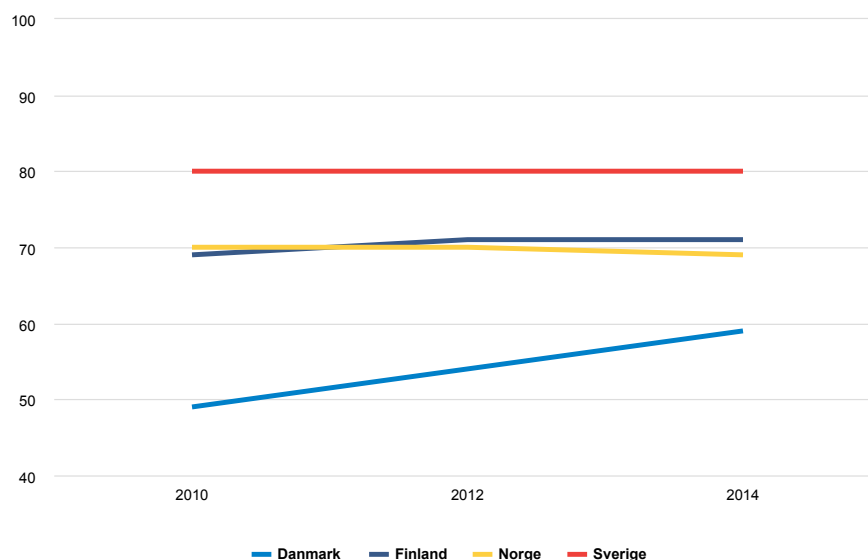
I løbet af de sidste halvtreds år er antallet af mennesker, der flytter til de nordiske lande, steget. Fra 1970'erne og fremefter har en stor del af indvandrerne, der ankommer fra lande uden for Norden, været flygtninge og deres familier. Omkring 25-35 procent af disse flygtninge er børn under 18 år. Når også børn født i eksil er inkluderet, er tallet cirka dobbelt så højt.

Figur 1. Antal personer, som fik tildelt asyl i Danmark, Norge, Sverige og Finland, 2006-2018.

Velfærdspolitikkerne i de nordiske lande er på mange måder ens. Der er dog stadig vigtige forskelle mellem de forskellige nordiske landes indvandringspolitik og den økonomiske kontekst for indvandrere.

I 2015 lå Danmark langt bagefter de andre nordiske lande i Migration Integration Policy Index (MIPEX) med mere restriktive politikker relateret til økonomisk støtte, familiesammenføring og muligheder for at få statsborgerskab for indvandrere. Centrale økonomiske forhold adskiller sig også markant mellem landene. For eksempel har Sverige og Finland haft højere ungdomsarbejdsløshed end de andre nordiske lande i årtier.

Figur 2. Samlet score i Migration Integration Policy Index baseret på en række indikatorer for integration i lovgivning og politikker for indvandrere i de nordiske lande, 2010-2014. Det maksimale pointtal 100 tildeles, når integrationspolitikker lever op til de højeste standarder for ligebehandling.

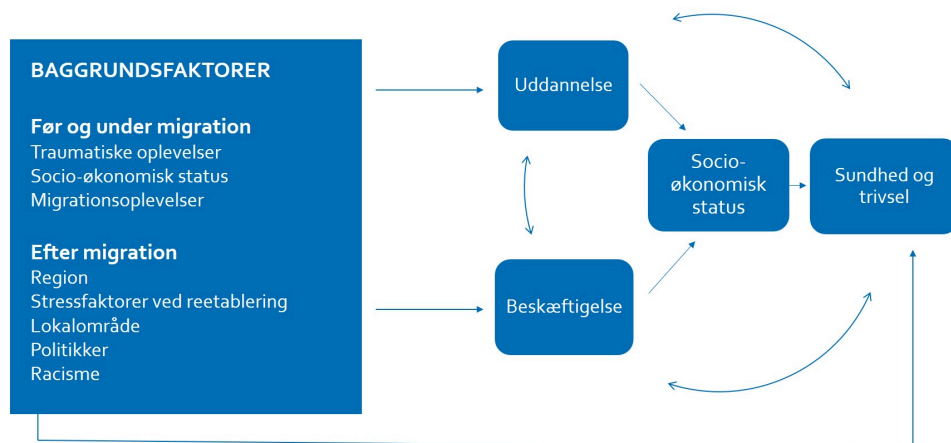
Gode data muliggør sammenligning på tværs af lande

Alle de nordiske lande har gode data om situationen for flygtningebørn og -unge. Dette skaber unikke muligheder for nordiske sammenligninger for bedre at forstå sammenhænge mellem den socio-økonomiske situation i hvert land og integrationen af unge indvandrere.

CAGE har undersøgt uligheder i uddannelse, deltagelse på arbejdsmarkedet og sundhed for unge flygtninge i deres formative år i forhold til majoritetsbefolkningen og har også undersøgt, hvordan disse uligheder er relateret til nationale indvandringspolitikker og andre relevante forhold.

Mere præcist har CAGE undersøgt situationen for flygtninge, der fik opholdstilladelse som børn i alderen 0-17 år i perioden 1986-2005 i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Undersøgelsen inkluderer opfølgingsdata indtil 2015.

Analyserne er bygget op omkring en kerne af kvantitative registerundersøgelser, der muliggør sammenligning mellem de fire lande. Disse undersøgelser er blevet suppleret med politiske analyser og kvalitative undersøgelser af nøglemekanismer i udviklingen af disse uligheder.

Figur 3. CAGE projektets analytiske model

Foto: Johnér

UDDANNELSE

Lige adgang til uddannelse – undtagen i Danmark

Med hensyn til *uddannelsespolitik* giver Finland, Norge og Sverige lige rettigheder til uddannelse for alle børn, mens asylbørn i Danmark er udelukket fra retten til ungdomsuddannelse.

Alle nyankomne indvandrerelever i de fire lande tilbydes sprogundervisning og introduktionsprogrammer. Disse er enten organiseret i de generelle (mainstream) skoleklasser, hvor indvandrere er inkluderet i en almindelig skoleklasse, eller i form af modtagelsesklasser, hvor nyankomne elever placeres i særlige, adskilte skoleklasser. Sverige og Finland har i højere grad foretrukket inklusionsmodellen.

Skolesystemerne i de nordiske lande er decentraliserede. Derfor ligger valget mellem *inklusion* i de generelle klasser eller *adskillelse* i modtagelsesklasser ofte hos de lokale kommuner. Dette indebærer store kommunale forskelle inden for landene i indføringen af flygtningebørn i undervisningen.

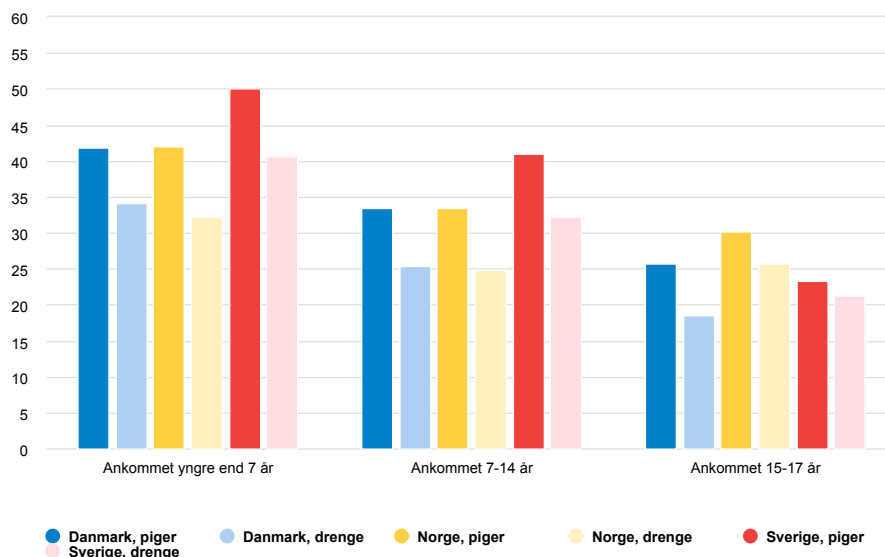
Ulighed i uddannelsesresultater

Flygtningebørn i alle fire lande havde dårligere *uddannelsesmæssige resultater* end børn født i de pågældende lande, dog med store variationer inden for gruppen af flygtninge.

Flygtninges oprindelse og alder ved ankomst har betydning for disse resultater (Figur 4). Flygtninge fra mellemlandet har en tendens til at klare sig bedre

end dem, der kommer fra lavindkomstlande. Også flygtningebørn, der ankom til de nordiske lande før skolealderen, havde bedre uddannelsesmæssige resultater end dem, der ankom senere i skolealderen.

I alle fire lande var forskellen i ungdomsuddannelse mellem flygtninge og majoritetsbefolkningen større end den tilsvarende forskel i universitetsuddannelse (Figur 5). Sammenligning mellem landene viser, at flygtningebørn i Danmark og Finland havde de dårligste uddannelsesmæssige resultater, mens flygtningebørn i Sverige generelt havde de bedste, men med de største forskelle i forhold til alder ved ankomst.

Figur 4. Gennemsnitlige karakterer blandt flygtningebørn i forhold til køn og alder ved ankomst. Gennemsnitlige karakterer for majoritetsbefolkningerne i de tre lande for piger var 55,3-57,5 og for drenge 46,3-47,5.

Utilstrækkelig kompetence til at støtte unge flygtninge

Den norske *kvalitative undersøgelse af uddannelsesmæssige og psykosociale forløb* blandt unge flygtninge i Norge afslørede, at skoler og lærere havde varierende og undertiden utilstrækkelig viden og kompetence til at støtte de unge flygtningeelever. Dette skyldes de komplekse uddannelsesmæssige og psykosociale behov i denne meget forskelligartede gruppe.

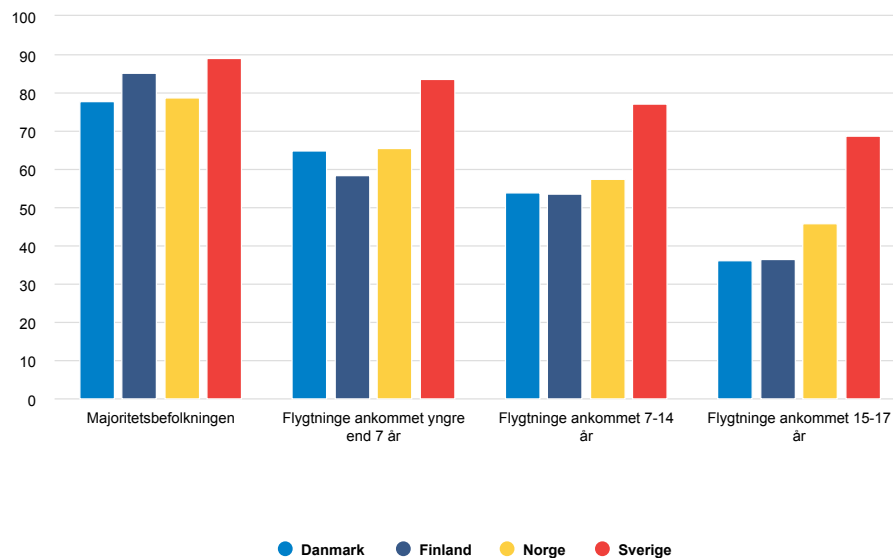
Undersøgelsen skitserede tre centrale dilemmaer, som skolerne kan støde på i deres arbejde for at støtte nyankomne flygtningeelever:

1. Afvejning mellem flygtningeelevers uddannelsesmæssige behov og deres psykosociale behov
2. At se den enkelte elev versus udfordringer på gruppeniveau
3. Understøtte elevernes høje motivation for at få skolemæssig succes versus realistisk forberedelse til fremtidige karrierer.

Nogle lærere rapporterede, at de ofte var i tvivl om, hvordan de skulle forholde sig til de høje uddannelsesmæssige ambitioner hos studerende, der ikke syntes at have de nødvendige forudsætninger for at nå disse ambitioner.

Interviewene med ansatte på skolerne viste, at de har tendens til at fokusere mere på uddannelsesmæssige end psykosociale spørgsmål, når de kommenterer unge flygtninges udfordringer i skolen. Resultaterne peger også på, at fagfolk, der ikke er lærere, såsom skolesundhedsplejersker og socialrådgivere ofte spiller en yderligere vigtig psykosocial rolle for flygtningeelever.

En anden kvalitativ undersøgelse i CAGE, der undersøgte samspillet mellem uligheder i sundhed og i uddannelse, viste, at nogle lærere opfordrer til, at der i skolesystemet etableres et integreret psykologisk tilbud med særlig viden om flygtningesundhed. Dette kan potentielt reducere den negative effekt af psykiske problemer for uddannelsesmæssige resultater og støtte initiativer til sundhed og trivsel i skolerne for flygtningebørn.

Figur 5. Afsluttet ungdomsuddannelse som 25-årig blandt flygtninge og i majoritetsbefolkningen (%).

Foto: Scanpix.dk

ARBEJDSMARKED

Vægt på integration på arbejdsmarkedet

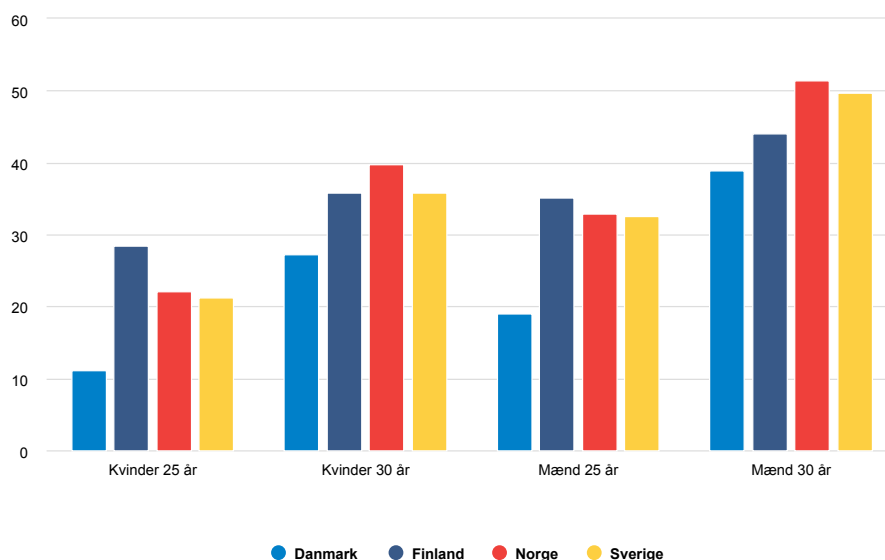
Med hensyn til *arbejdsmarkedspolitik* har de nordiske lande valgt lidt forskellige veje og indført forskellige målrettede tiltag for at integrere flygtninge og indvandrere på arbejdsmarkedet. Alligevel forbinder alle fire lande indvandrings- og asylpolitik med integration på arbejdsmarkedet.

I de senere år er principper om tilknytning til arbejdsmarkedet gennem aktivering og arbejdspligt (workfare) blevet mere dominerende. Det betyder, at beskæftigelse betragtes som nøglen til integration og en obligatorisk betingelse for langvarigt ophold.

Med hensyn til *arbejdsmarkedsdeltagelse* havde unge flygtninge ringere deltagelse på arbejdsmarkedet i alderen 25 og 30 år end tilsvarende unge født i landet (Figur 6). Så mange som 18-31 procent af flygtningene var hverken under uddannelse eller i beskæftigelse (neither in education, employment nor training, NEET). Kønsforskelle blev også observeret: Mens 39-51 procent af de mandlige flygtninge havde en grundlæggende tilknytning til arbejdsmarkedet i en alder af 30 år, gjaldt dette kun 27-40 procent af de kvindelige flygtninge.

Også med hensyn til tilknytning til arbejdsmarkedet var der betydelige forskelle afhængigt af flygtningenes oprindelse. I sammenligning mellem de nordiske lande havde flygtninge i Danmark den største relative ulighed i forhold til de, som var født i landet. Analyserne viste også, at beskæftigelsesforskellene mellem flygtninge og de, som var født i landet, var betydeligt mindre blandt dem, der havde afsluttet en ungdomsuddannelse sammenlignet med gruppen uden ungdomsuddannelse (Figur

7).

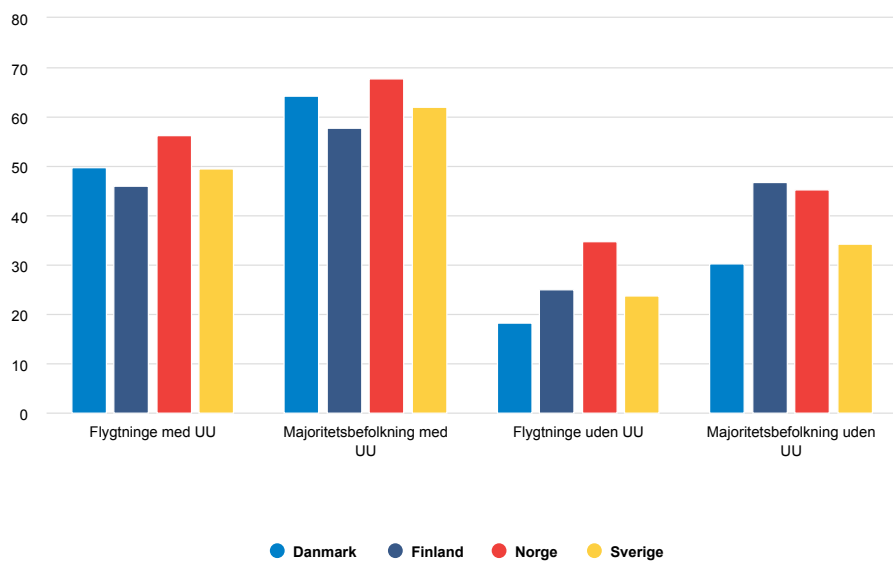

Figur 6. Kvindelige og mandlige flygtninge med fast tilknytning til arbejdsmarkedet i forhold til alder og opholdsland

Dobbelt udfordring med arbejdsløshed

En kvalitativ finsk undersøgelse om beskæftigelse afslørede, at unge flygtninge står over for en dobbelt udfordring med arbejdsløshed ved at være både unge og flygtninge. Personlige netværk, som flygtninge ofte mangler af åbenlyse grunde, blev beskrevet som en nøgelfaktor for vellykket adgang til det finske arbejdsmarked.

Selvom der stadig i vid udstrækning lægges pres på flygtninge for at finde arbejde og integrere sig i de nordiske arbejdsmarkeder, er der opmuntrende signaler om arbejdsgivernes holdninger og tilpasning. Arbejdsgivere udtrykte dog ønske om flere ressourcer til sprogundervisning og kurser om finsk arbejdskultur, der er målrettet flygtninge. Finske arbejdsgivere understregede også behovet for at reducere bureaukratiet ved ansættelse af indvandrere.

Figur 7. Andelen af flygtninge og majoritetsbefolkningen med fast tilknytning til arbejdsmarkedet som 30-årige opdelt på, hvorvidt de har eller ikke har en afsluttet ungdomsuddannelse (UU) som 25-årige.

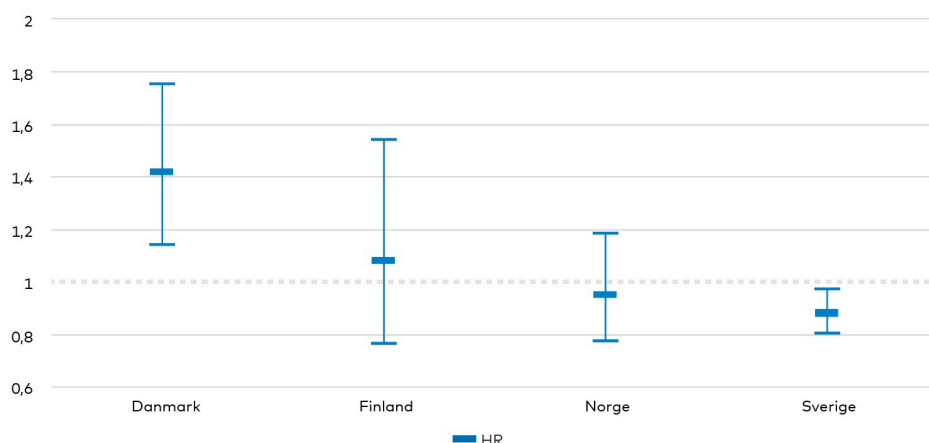
Foto: Unsplash.com

SUNDHED

Mere opmærksomhed på mental sundhed

I løbet af 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne blev der indført politikker for sundhedsmodtagelse i alle fire lande, der primært fokuserede på kontrol med infektionssygdomme og behovet for akut behandling. I de senere år er disse politikker blevet mere holistiske og tager i højere grad hensyn til den psykiske belastning blandt asylansøgere og flygtninge.

Blandt de fire lande har Danmark det største fokus på flygtninges mentale sundhed ved ankomsten. Samtidig er Danmark det eneste nordiske land, der ikke har national lovgivning til at sikre, at asylansøgende børn har ret til sundhedsydelser på lige fod med danske børn.

Figur 8. Dødelighed i perioden 2006-2015 blandt flygtninge født 1972-97 sammenlignet med majoritetsbefolkningen over 18 år.

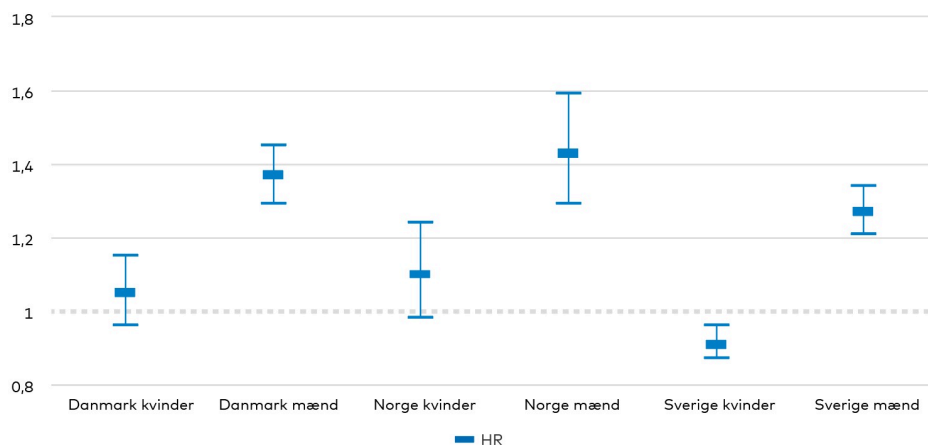
Hazard ratio (HR) (kan fortolkes som mål for den relative risiko på hvert tidspunkt i observationstiden) med 95% sikkerhedsinterval.

Mandlige flygtninge har højere risiko for dårligt helbred

I *registerundersøgelsen af sundhedsindikatorer* blev der set på sundhed blandt flygtninge, der var immigreret til Danmark, Norge og Sverige som børn i perioden 2006-2015. Undersøgelsen analyserede deres helbredssituation, da de var mellem 18 og 43 år.

Mandlige flygtninge i Danmark skiller sig ud med et gennemgående mønster i form af større risiko for eksterne årsager til dødelighed, førtidspension og ambulant psykiatrisk behandling (Figur 8). De havde også en højere risiko for stofmisbrug og forbrug af psykofarmaka sammenlignet med kvindelige flygtninge og mænd født i Danmark. Mandlige flygtninge i Sverige og Norge havde også højere risiko, hvad angår de psykiatriske helbredsindikatorer end mænd født i landet (Figur 9), og tillige i Sverige med hensyn til pension tildelt grundet sygdom. Desuden tyder resultaterne på, at der er barrierer for adgang til psykiatrisk behandling for mandlige flygtninge, særligt i Sverige.

Samlet set havde kvindelige flygtninge i alle tre lande en sundhedsprofil, der mere lignede majoritetsbefolkningen født i landet, end de mandlige flygtninge. I forhold til stofmisbrug havde de kvindelige flygtninge endog en bedre profil end kvinder født i landet.

Figur 9. Hospitalsindlæggelser for en psykiatrisk sygdom efter 18 års alderen i perioden 2006-2015 blandt flygtninge født 1972-1997 sammenlignet med majoritetsbefolkningen for henholdsvis mænd og kvinder. Hazard Ratio (HR) med 95% sikkerhedsinterval.

Muligheder og udfordringer for støtte til asylsøgende familier

En dansk kvalitativ undersøgelse beskrev, hvordan sundhedsmodtagelse af asylsøgende børn og familier udføres og opleves i asylcentre.

På den ene side demonstrerede denne undersøgelse sundhedsplejerskers unikke positive rolle i det danske asylsystem. Undersøgelsen fremhæver, at sundhedsplejerskerne har formået at nå familier gennem etablering af skræddersyede og understøttende relationer med fokus på at styrke familiernes empowerment. På den anden side beskriver undersøgelsen den daglige kamp for asylsøgende familier for at opretholde den positive forælderrolle, som sundhedsplejerskerne understøtter, især i lyset af de begrænsede materielle ressourcer og tæt beboede boliger, som kun giver lidt plads til intimt familieliv.

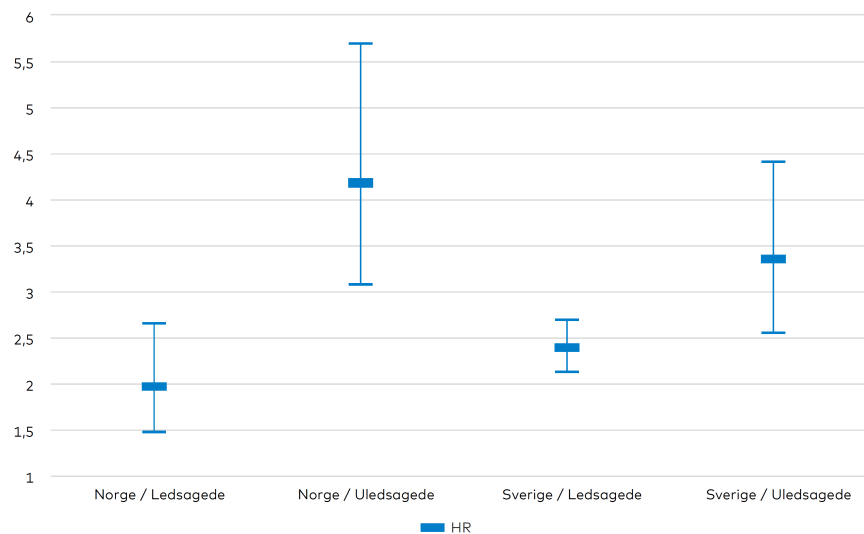

Foto: Mads Schmidt Rasmussen

ULEDSAGEDE MINDREÅRIGE

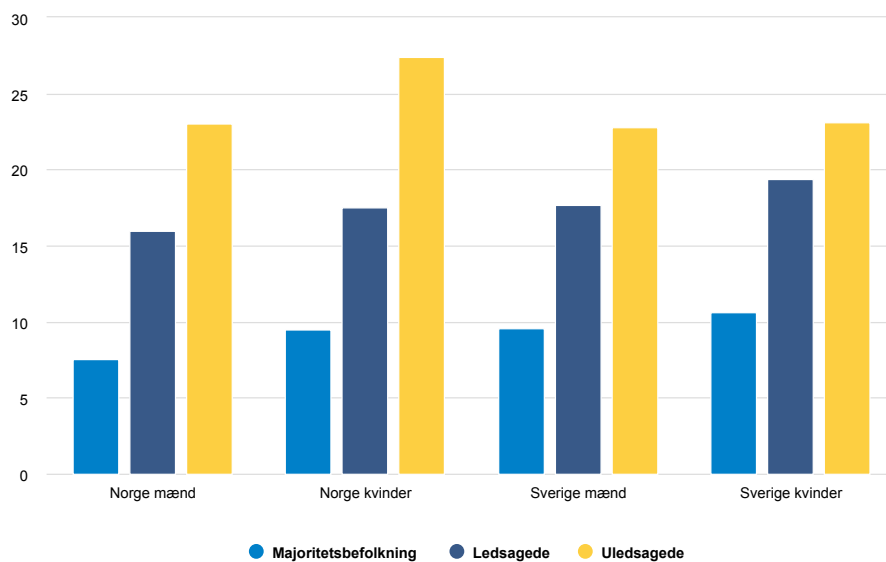
Uledsagede mindreårige har brug for særlig opmærksomhed

En undersøgelse af uledsagede mindreårige flygtninge i Norge og Sverige viser, at de konsekvent er dårligere stillede gennem hele deres livsforløb sammenlignet med de ledsagede mindreårige flygtninge. Dette mønster blev fundet for indikatorer for alvorlige psykiske problemer (Figur 10) og uddannelsesresultater, men også når det gælder gruppen af mennesker, der hverken er under uddannelse eller i beskæftigelse (NEET) i alderen 25 og 30 år (Figur 11). Deltagelse i arbejdsstyrken som 25 årig var den eneste sociale indikator, hvor uledsagede flygtninge klarede sig lige så godt eller bedre end ledsagede flygtninge. I en alder af 30 år var situationen vendt.

Figur 10. Hospitalsindlæggelse med en psykotisk lidelse efter det fyldte 18. år i perioden 1991-2015 (majoritetsbefolkningen er anvendt som referencegruppe). Justeret for køn og fødselsår.

Hazard ratio (HR) (kan fortolkes som mål for den relative risiko på hvert tidspunkt i observationstiden) med 95% sikkerhedsinterval.

Figur 11. Andelen af flygtninge ankommet som uledsagede børn, der som 30-årige hverken var i uddannelse eller beskæftigelse (NEET) sammenlignet med flygtninge, der ankom som ledsagede børn, og majoritetsbefolkningen (%). Norge og Sverige, mænd og kvinder.

Foto: Mads Schmidt Rasmussen

CAGE-resultater viser behov for nye indsatser vedrørende nordiske uligheder i sundhed og velfærd

CAGE-registerundersøgelserne har påvist uligheder i uddannelse, arbejdsmarkedsdeltagelse og sundhed blandt unge flygtninge i forhold til majoritetsbefolkningerne født i Danmark, Sverige, Norge og Finland.

CAGE-resultaterne viser, at det at have en ungdomsuddannelse letter adgangen til arbejdsmarkedet og derved forbinder de to politikområder i et livsløbsperspektiv. Desuden viser resultaterne, at forskellen i uddannelsesresultater mellem flygtninge og majoritetsbefolkningen var større for ungdomsuddannelse end for videregående uddannelse.

- **Nye indsatser, der letter opnåelsen af en ungdomsuddannelse, bør have høj prioritet i alle fire lande.**

Sådanne indsatser bør også inddrage budskabet fra de kvalitative CAGE-undersøgelser. Her efterlyste lærerne mere fleksibilitet i uddannelsesstilbud og fremhævede behovet for mere uddannelse i opgaven med at undervise nyankomne flygtninge.

Sammenlignet med majoritetsbefolkningen havde unge flygtninge en større andel af personer, der hverken er under uddannelse eller i beskæftigelse (NEET). Denne

situation indebærer høje omkostninger med hensyn til dårligt helbred og trivsel for unge flygtninge såvel som omkostninger for samfundet.

- **Der bør lægges vægt på ny politik og praksis for at reducere den relativt høje NEET-rate blandt unge flygtninge.**

CAGE demonstrerer også de særlige udfordringer for lavt uddannede flygtninge med at finde beskæftigelse på de konkurrenceprægede nordiske arbejdsmarkeder, der er karakteriseret af højt kvalificerede job. Resultaterne peger på, at unge flygtnings uddannelses- og karriereveje normalt ikke er lineære, men snarere præget af skiftende beskæftigelsesperioder, arbejdsløshed, praktikophold, frivilligt arbejde og uddannelse.

En øget byrde af alvorlige psykiatriske lidelser og stofmisbrug er også et vigtigt tema. Dette blev klart demonstreret i tal for psykiatriske indlæggelser blandt mandlige flygtninge i alle fire lande såvel som for psykotiske lidelser blandt kvindelige flygtninge.

Indikationer på barrierer for adgang til psykiatrisk behandling, tydeligst demonstreret i Sverige, peger på behov for en forbedret indsats.

- **Initiativer til forbedring af den psykiatriske behandling kan omfatte mere fokus på mental sundhed i den eksisterende sundhedsmottagelse med Danmark som et godt eksempel. Denne problemstilling bør også tages op i forhold til sundhedsydelser inden for psykiatrien.**

Uledsagede mindreårige flygtninge fremviste større uligheder i uddannelsesresultater, arbejdsmarkedsdeltagelse og sundhed sammenlignet med ledsagede mindreårige. Dette bekræfter tidligere antagelser om deres sårbarhed på grund af manglende familiestøtte og en større byrde af psykologiske traumer.

- **Der er behov for indsatser med fokus på sårbarhed og særlige behov hos uledsagede mindreårige flygtninge.**

I alle fire lande viser CAGE-undersøgelsen klare kønsforskelle med hensyn til sundhed og arbejdsmarkedsdeltagelse sammenlignet med majoritetsbefolkningen. Kvindelige flygtninge havde en sundhedsprofil, der mere lignede majoritetsbefolkningens end det var tilfældet for de mandlige flygtninge, mens de kvindelige flygtninge var mindre repræsenteret.

- **Viden om kønsforskelle i arbejdsmarkedsdeltagelse og i profilerne for flygtnings sundhed bør bruges til udformningen af den fremtidige indsats.**

Sammenligning mellem de fire lande viste, at flygtninge i Danmark, som er det nordiske land med den mest restriktive indvandrings- og integrationspolitik i henhold til MIPEX-indikatorerne fra 2015 (og også i senere opgørelser), var dårligst stillede i næsten alle uddannelses-, arbejdsmarkeds- og sundhedsindikatorer, både i forhold til majoritetsbefolkningen og i forhold til lignende grupper af flygtninge i Finland, Norge og Sverige.

- **Indvandringspolitik – med den hensigt at sende signaler til potentielle asylansøgere uden for landet – har en pris for flygtninge, der allerede har fået ophold i de nordiske lande.**

Hypotetisk kunne disse uligheder være en direkte konsekvens af politik – eller manglen på samme – på vigtige områder. Det kan også skyldes mere generelle følelser og holdninger i befolkningen i forhold til indvandring, som fører til, at der

indføres mere restriktive indvandringspolitikker. Yderligere undersøgelser er nødvendige for at afklare mekanismerne bag dette.

Værdifulde nordiske dataressourcer

De tilgængelige registerdata i de nordiske lande giver en enestående mulighed for evaluering af centrale nationale politikker. Udover at sammenligne data blev effektiviteten af infrastrukturen i hvert land, der leverer sådanne data, også vurderet. Den danske registerinfrastruktur var den mest effektive, mens den norske var mest kompliceret og dyr.

- **Yderligere nordisk harmonisering af infrastruktur for registerdata er vigtig for at muliggøre den bedst mulige anvendelse af denne enestående dataressource på nordisk niveau.**

Om denne publikation

Hvordan går det unge flygtninge i de nordiske velfærdssamfund?

Coming of Age in Exile – CAGE

Henry Ascher, Amina Barghadouch, Lisa Berg, Olof Bäckman, Anne Sofie Børsch, Andrea Dunlavy, Ketil Eide, Karl Gauffin, Elli Heikkilä, Maria Hernandez Carretero, Anders Hjern, Christopher Jamil de Montgomery, Signe Smith Jervelund, Allan Krasnik, Thomas Lorentzen, Brit Lynnebakke, Eveliina Lyytinen, Maili Malin, Camilla Michaëlis, Claire Mock-Muñoz de Luna, Marie Nørredam, Anne-Katrine Rosenkrantz de Lasson, Morten Skovdal, Ryan Tamayo Europa, Marja Tiilikainen, Nita Toom, Mette Kirstine Tørslev, Lutine de Wal Pastoor og Kathrine Vitus

Nord 2021:034

ISBN 978-92-893-7039-4 (PDF)

ISBN 978-92-893-7040-0 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/nord2021-034>

Publiceret 8.9.2021

Opdateret 29.9.2021

© Nordisk Ministerråd 2021

Layout: Mette Agger Tang

Forsidefotos: Mads Schmidt Rasmussen, Scanpix og Unsplash

Denne kortversion er udarbejdet af Nordens Velfærdscenter og projektet Nordisk samarbejde om integration af flygtninge og immigranter. For mere information, se www.integrationnorden.org.

Rapporten præsenterer en kort sammenfatning af hovedresultaterne fra CAGE-projektet på dansk. En samlet fremstilling med detaljerede resultater er publiceret i den engelsksprogede rapport: [Coming of Age in Exile – Health and Socio-Economic inequalities in Young Refugees in the Nordic Welfare Societies](#). Copenhagen: University of Copenhagen, 2020.

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er en af verdens mest omfattende regionale samarbejdsformer. Samarbejdet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbejde er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en vigtig medspiller i det europæiske og internationale samarbejde. Det nordiske fællesskab arbejder for et stærkt Norden i et stærkt Europa.

Det nordiske samarbejde ønsker at styrke nordiske og regionale interesser og værdier i en global omverden. Fælles værdier landene imellem er med til at styrke Nordens position som en af verdens mest innovative og konkurrencedygtige regioner.

Nordisk Ministerråd

Nordens Hus

Ved Stranden 18

1061 København K

www.norden.org

Se flere nordiske publikationer på www.norden.org/publikationer

Norwegian Centre for Violence
and Traumatic Stress Studies

